

Nr 1084

Av herr Larsson i Hedenäset m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Under åberopande av den låga industrialiseringsgraden i de norrländska länen och angelägenheten av att förstärka näringslivet i Norrland föreslog lokaliseringsutredningen en rad särskilda åtgärder i syfte att förbättra produktionsbetingelserna i denna landsdel. Liksom kommittén erkänner departementschefen det vara i »hög grad angeläget att sådana ytterligare åtgärder som kan vara ägnade att främja en gynnsam produktionsutveckling i de nordliga länen stödjes av statsmakterna».

Tyvär synes dock departementschefen och Kungl. Maj:t endast i ringa utsträckning ha dragit de praktiska konsekvenserna av detta erkännande, i och med att de flesta av lokaliseringsutredningens förslag härvidlag avvisas. En justering i positiv riktning från riksdagens sida framstår därför som påkallad.

Som en viktig förutsättning för ett konkurrenskraftigt näringsliv i Norrland har lokaliseringsutredningen pekat på behovet av ett väl utbyggt kommunikationsnät och goda transportförhållanden. Departementschefen erkänner detta förhållande och omnämner den vägbyggnadsverksamhet som bedrivs i Norrland som beredskapsarbete. I detta sammanhang anför departementschefen: »En ytterligare förbättring av de norrländska vägförbindelserna erfordras emellertid på många håll. Även i fortsättningen torde sådana arbeten till stor del komma att utföras i form av beredskapsarbete. Det är härvid angeläget att vägplaneringen intimt samordnas med lokaliseringsplaneringen i övrigt.» Det måste noteras att vägtätheten i Norrland ännu är otillräcklig. I Norrland (exklusive fjällområdena) var sålunda år 1962 väglängden per 100 kvadratkilometer landyta endast 16,7 km mot 38,9 km i övriga Sverige. Vägtätheten är sålunda mindre än hälften i Norrland mot vad den är i övriga landet. Då det allmänna vägnätet är av betydelse ej blott för kommunikationer i allmänhet utan även är en förutsättning för modernt skogsbruk och skogstransporter framstår det som uppenbart att här föreligger en eftersläpning som bör undanröjas.

I dagarna har arbetsmarknadsstyrelsen i en skrivelse till regeringen påtalat förhållanden som i detta sammanhang är av intresse. Härvid har anmärkts på att medlen till det ordinarie vägbyggandet i vissa län minskats

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 4 saml. Nr 1084—1088

i takt med AMS' insatser på beredskapssidan. Samtidigt signaleras en reduktion av programmet för vägbyggena som beredskapsarbeten. Styrelsen meddelar sig därför ha beslutat att tills vidare låta anstå med att sätta i gång under hösten förberedda vägarbeten i skogslänen. Planerade vägarbeten i södra och mellersta Sverige avsedda för norrländsk arbetskraft ämnar man däremot driva i planerad omfattning.

Vad som meddelats i nämnda skrivelse från AMS föranleder vår bestämda gensaga. Som ovan antytts och även erkänts av inrikesministern erfordras en ytterligare förbättring av de norrländska vägförbindelserna. Effektiva åtgärder på vägväsendets område, nybyggnader såväl som upprustning och underhåll av befintliga vägnät, hör till de primära villkoren för att få förbättrat det otillräckliga sysselsättnings- och försörjningsunderlaget i denna landsdel. Mot bakgrunden av dessa förhållanden framstår det som motiverat att statsmakternas väginnsatser i landets nordliga delar intensifieras; detta i motsats till — som avsikten synes vara — att de ytterligare reduceras.

Den överhettning av arbetsmarknad och konjunkturer som råder på sina håll i landet är väl närmast en följd av en expansion, som ej i tillbörlig utsträckning tagit hänsyn till samhällets resurser och tillgången på arbetskraft på ifrågavarande orter. För att få avbalanserat detta tryck synes en förbättring av de underförsörjda områdenas attraktionskraft på lång sikt vara rätta vägen. Tvärt emot vad som nu i ökad utsträckning sker framstår det som riktigt att lokaliseringen av beredskapsarbeten och då inte minst vägbyggen så långt detta är möjligt sker till och icke från den friställda arbetskraftens eget hemlän. Detta synes oss vara så angeläget att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör göra ett uttalande i frågan.

Till de mera betydelsefulla av lokaliseringsutredningens förslag hör onekligen yrkandet om en sänkning med 10 % av vattenfallsstyrelsens priser på elektrisk energi vid leveranser inom det norrländska taxområdet. Genom en sådan åtgärd skulle ernås en betydelsefull sänkning av levnads- och produktionskostnader i Norrland, varigenom en utveckling av näringslivet skulle stimuleras. Som lokaliseringsutredningen konstaterat är kostnaderna för elkraft mest betydande inom företagsbranscherna, gruvor, järn- och metallverk, skogsindustri och vissa kemiska industrier. Nämnda industribranscher tillsammans svarar i Norrland för en avsevärt större del av industriens totala produktion än i landet i övrigt. Räknat per arbetare är förbrukningen av elkraft inom industrien tre gånger större i Norrland än i Svealand. Priset på elkraften spelar därför större roll för det norrländska än för det mellansvenska näringslivet. Då därtill de betydelsefullaste norrländska industrierna till stor del avsätter sina produkter på export i stark konkurrens från andra länder skulle även en måttfull sänkning av kraftkostnaderna för dem stärka företagets konkurrenskraft och därmed skapa förutsättningar för ökad produktion och sysselsättning. Givetvis skulle ett lägre pris på elkraft även vara ägnat stimulera till nyföretagsamhet i Norr-

land och därmed ytterligare förstärka en sådan åtgärds positiva verkningar.

Trots de starka motiveringar som utredningen anfört för sitt förslag avvisas det av Kungl. Maj:t. Som motivering för den avvisande inställningen anför departementschefen dels ett principiellt resonemang emot tillskapandet av »löpande driftssubventioner» och att en prissänkning på vattenfallsstyrelsens norrländska kraftleveranser skulle innebära en diskriminering av de kommunala och enskilda kraftföretagen i Norrland och deras abonnenter. Detta resonemang synes oss icke vara så helt invändningsfritt.

I fråga om produktionskostnaderna för vattenkraft gäller att de är beroende dels av de naturliga förutsättningarna och dels av tidpunkten för anläggningens utbyggnad. I stort sett gäller att de anläggningar som byggts tidigast kan producera den billigaste kraften och att de även ligger bäst till från distributionssynpunkt. Kostnaderna för nytillkommande produktion av elkraft blir i genomsnitt högre än för kraftproduktion vid redan befintliga anläggningar, även om hänsyn tas till återanskaffningskostnaderna för dessa äldre anläggningar. Huvuddelen av den nytillkomna elkraften överförs emellertid till landets mellersta och södra delar, medan däremot konsumtionen inom Norrland gott och väl kan täckas genom leveranser från de äldre och bättre belägna verken, som producerar den billigaste kraften. Mot bakgrunden av dessa faktiska förhållanden framstår det som omotiverat att som subvention stämpla en sänkning av kraftpriserna i Norrland.

Beträffande argumentet att en sänkning av vattenfallsstyrelsens taxor i Norrland skulle innebära en diskriminering av de kommunala och enskilda kraftföretagen må följande erinras. I fråga om de mindre bland dessa företag torde i allmänhet gälla att de till betydande del tillgodoser sitt kraftbehov genom inköp av vattenfallsstyrelsen. I motsvarande utsträckning bleve de väl då även delaktiga av en taxesänkning. Det fåtal större enskilda och kommunala kraftföretag som finnes inom området torde ej ha en produktionskostnad som överstiger vattenfallsstyrelsens.

Observeras må även att leveranserna av elektrisk kraft i de norrländska områdena utgör en relativt liten del, omkring 15 %, av vattenfallsstyrelsens totala leveranser. En 10-procentig sänkning av elkraftpriset i Norrland kommer därför att påverka det ekonomiska resultatet av vattenfallsstyrelsens kraftverksrörelse endast i obetydlig utsträckning. De positiva verkningarna för landsdelens utveckling synes samtidigt bli betydande. Det framstår därför som motiverat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att av lokaliseringsutredningen föreslagen sänkning av elpriserna i det norrländska taxeområdet genomföres.

Under rubriken »Åtgärder inom företagens beskattning» anför lokaliseringsutredningen följande: »Kommittén har övervägt om det ej skulle vara lämpligast att i längden förbehålla investeringsfonderna för den rent konjunkturutjämnande uppgiften och införa en särskild skattestimulans t. ex. i form av särskild rätt till initialavskrivning som lokaliseringspolitiskt

medel. Kommittén har dock funnit att erfarenheterna av nuvarande användning av investeringsfonderna samt de generella reglerna om bara avskrivning på maskiner och inventarier och om särskilt investeringsavdrag bör avvaktas innan nya åtgärder på skatteområdet övervägs.» Som av proposition nr 185 framgår föreslår nu Kungl. Maj:t att investeringsfonderna ej längre skall utnyttjas i lokaliseringspolitiskt syfte. Det framstår som anmärkningsvärt att redan nu efter den korta tid som förflutit sedan bestämmelserna härom infördes och utan någon redovisning av vunna erfarenheter upphöra med lokaliseringspolitiska strävanden i detta sammanhang. Som ytterligare anmärkningsvärt framstår att detta sker utan att samtidigt till prövning upptages frågan om införande av särskild skattestimulans i någon form som lokaliseringspolitiskt instrument.

Det förtjänar uppmärksammas att i andra länder redan tillämpas skattepolitiska åtgärder i lokaliseringsfrämjande syfte. Närmast till hands är att erinra om att så är fallet i både Finland och Norge, där framför allt nyföretagsamheten i dessa länders nordliga delar erbjuds särskilda skattelättnader. Från Norge kan sålunda som exempel anföras att under åren 1952—1960 ej mindre än 718 miljoner kronor avsatts med hjälp av de särskilda skattereglerna för investeringar i Nord-Norge. Av detta belopp hade nära hälften, eller 341 miljoner kronor, avsatts av företag utanför Nord-Norge för investeringar i den norra landsdelen. Det förtjänar observeras att de belopp för skattestimulerande investeringar som har redovisats från Norge närmar sig ett totalbelopp som i Kungl. Maj:ts proposition först år 1964 föreslagits som ram för investeringsbidrag och lån i Sverige under en femårsperiod.

Om, som Kungl. Maj:t föreslår, investeringsfonderna ej längre skall utnyttjas i lokaliseringspolitiskt syfte borde det ha varit naturligt att de då ersatts med stimulerande åtgärder på det skattepolitiska området. Då emellertid så ej synes bli fallet är det oss angeläget att riksdagen tar initiativ för att få en utredning av hithörande problem till stånd. Denna utredning synes oss ej böra avvakta de slutliga erfarenheterna av den lokaliseringspolitiska stödverksamhet som Kungl. Maj:t förordar utan parallellt med denna verksamhet snabbt tillvarata de erfarenheter som efter hand vinnes och föreslå de kompletteringar av verksamheten som kan visa sig påkallade.

Med stöd av vad vi ovan anfört hemställer vi,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

dels att, med hänsyn till angelägenheten av att främja näringslivets utveckling i Norrland, beredskapsarbeten för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt må anordnas i respektive län,

dels att Kungl. Maj:t medverkar till en sänkning av vattenfallsstyrelsens eltariffer i det norrländska taxområdet enligt lokaliseringsutredningens förslag,

dels ock om snar utredning och därav föranledda förslag till utvecklingsstimulans vid beskattning av företagsamhet, lokaliserad till sysselsättningssvaga områden.

Stockholm den 24 november 1964

Harald Larsson

i Hedenäset

John Eriksson

i Bäckmora

Jan-Ivan Nilsson

Nr 1085

Av herr Nilsson i Östersund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

(Lika lydande med motion nr 888 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 185 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik föreslås att ett lokaliseringsstöd av 800 milj. kronor skall utgå i form av bidrag och lån till företagare som under den närmaste femårsperioden etablerar sig inom det norra stödområdet. De motiveringar och riktlinjer som anges i propositionen avspeglar, enligt vår uppfattning, på ett realistiskt sätt förhållandena inom stödområdet, varför de samlade lokaliseringsinsatser som föreslås bör kunna bli av avgörande betydelse för den framtida industriella utvecklingen inom denna region.

I propositionen behandlas på s. 205—207 i departementschefens uttalande även den särskilda utredning rörande befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län (SOU 1963: 45) som Kungl. Maj:t den 18 december 1959 uppdrog åt länsstyrelsen i Jämtlands län att i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen verkställa. Utredningen, som blev klar år 1963, har i vissa delutredningar och i sitt huvudbetänkande gjort omfattande analyser av de speciella förhållanden som i näringspolitiskt hänseende råder i detta län. Utredningen har även framlagt en rad konkreta åtgärdsförslag i syfte att komma till rätta med de problem, som genom strukturförändringarna uppstått bl. a. i detta län.

Nämnda länsutredning pekar i sin sammanfattning på att Jämtlands län i vissa avseenden skiljer sig från andra län i riket. Länet har exempelvis den största andelen förvärsarbetande sysselsatta i jord- och skogsbruk (31,3 %) av alla län. Å andra sidan är andelen sysselsatta inom gruppen